# Rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2025, sp. zn. 31 Cdo 3263/2024, ECLI:CZ:NS:2025:31.CDO.3263.2024.1

**Číslo:** 10/2026

**Právní věta:**

Neurčí-li smlouva, kdy má být zápůjčka vrácena, začíná běžet tříletá subjektivní promlčecí lhůta (§ 619 odst. 1 a 2 a § 629 odst. 1 o. z.) k uplatnění práva zapůjčitele na vrácení zápůjčky ode dne, kdy se zapůjčitel dozvěděl (nebo dozvědět měl a mohl), že na základě výpovědi došlo k uplynutí výpovědní doby a právo na vrácení zápůjčky se stalo splatným.

Uzavřel-li jen jeden manžel bez souhlasu druhého s třetí osobou smlouvu vztahující se k věci týkající se jejich společného jmění a opomenutý manžel v souladu s § 714 odst. 2 o. z. uplatní námitku relativní neplatnosti této smlouvy, je podle § 2993 o. z. aktivně věcně legitimován k uplatnění nároku vůči třetí osobě na vydání bezdůvodného obohacení spočívajícího v plnění podle této neplatné smlouvy každý z manželů, nikoli pouze manžel, který neplatnou smlouvu uzavřel.

**Soud:** Nejvyšší soud

**Datum rozhodnutí:** 23.04.2025

**Spisová značka:** 31 Cdo 3263/2024

**Číslo rozhodnutí:** 10

**Číslo sešitu:** 2

**Typ rozhodnutí:** Rozsudek

**Hesla:** Bezdůvodné obohacení, Lhůta promlčecí [Lhůty], Manželské majetkové právo (o. z.), Neplatnost právního jednání (o. z.), Neplatnost smlouvy, Promlčení, Smlouva o zápůjčce (mutuum) (o. z.), Společné jmění manželů, Vrácení plnění z neplatné nebo zrušené smlouvy, Výpověď smlouvy, Změna návrhu na zahájení řízení

**Předpisy:** § 1877 o. z.
§ 1958 odst. 2 o. z.
§ 1969 o. z.
§ 2390 o. z.
§ 2393 o. z.
§ 2991 o. z.
§ 2993 o. z.
§ 609 o. z.
§ 611 o. z.
§ 619 o. z.

§ 629 o. z.
§ 713 o. z.
§ 714 o. z.
§ 95 o. s. ř.

**Druh:** Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

**Sbírkový text rozhodnutí:**

*Nejvyšší soud k dovolání žalobců zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 7. 2022, sp. zn. 36 Co 9, 10/2022, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 24. 8. 2021, sp. zn. 11 C 16/2019, ve znění opravného usnesení Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 18. 10. 2021, sp. zn. 11 C 16/2019, a vrátil věc Obvodnímu soudu pro Prahu 5 k dalšímu řízení.*

## I.
## Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce a) se domáhal žalobou (doručenou soudu dne 23. 1. 2019) po žalovaném zaplacení částky 25 941 365 Kč se zákonným úrokem z prodlení z této částky od 4. 8. 2015 do zaplacení s tvrzením, že dne 3. 8. 2015 byla na příkaz paní A. M. (matky žalovaného) tato částka převedena z osobního účtu žalobce a) ve prospěch účtu žalovaného bez právního důvodu, aniž k tomu žalobce a) dal pokyn. Žalovaný se bránil tím, že peněžní prostředky obdržel na základě smlouvy o zápůjčce ze dne 3. 8. 2015, kterou ústně uzavřel se žalobcem a) bez ujednání úroku a data vrácení. Žalovaný dále vznesl námitku promlčení vůči žalobou uplatněnému nároku na vydání bezdůvodného obohacení, případně i vůči nároku na vrácení zápůjčky. Žalobce a) v průběhu řízení uvedl, že dohledal písemnou smlouvu o zápůjčce ze dne 3. 8. 2015 s dohodnutým úrokem, v níž bylo sjednáno vrácení zapůjčené částky nejpozději do 31. 12. 2019, příp. na požádání zapůjčitele dříve. Obvodní soud pro Prahu 5 usnesením ze dne 6. 8. 2020, č. j. 11 C 16/2019-127, připustil, aby do řízení vstoupila žalobkyně b). S ohledem na to, co vyšlo v řízení najevo, žalobci shodně tvrdili, že mezi žalobcem a) a žalovaným nebyla uzavřena písemná smlouva a souhlasili s tvrzením žalovaného, že byla dne 3. 8. 2015 uzavřena ústní smlouva o zápůjčce bez úroků a ujednání data vrácení. Žalobce a) ústně sjednanou smlouvu o zápůjčce dopisem ze dne 24. 9. 2020 vypověděl. Žalobci tak v řízení nově požadovali vrácení žalované částky se zákonným úrokem z prodlení od 1. 12. 2020 (od uplynutí výpovědní doby) do zaplacení. Obvodní soud pro Prahu 5 vyhodnotil upravený žalobní požadavek jako částečné zpětvzetí žaloby a řízení zastavil v části, v níž se žalobci domáhali zaplacení zákonného úroku z prodlení od 4. 8. 2015 do 30. 11. 2020. Žalobkyně b) poté uplatnila námitku relativní neplatnosti ve vztahu k ústně sjednané smlouvě o zápůjčce s odkazem na § 714 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“), a požadovala vrácení žalované částky pro neplatnost smlouvy s tvrzením, že poskytnuté peněžní prostředky patřily do společného jmění manželů (dále též jen „SJM“) žalobců a že nevyjádřila souhlas s danou dispozicí ani s uzavřením této ústně sjednané smlouvy bez sjednání úroků a data splatnosti.

2. Obvodní soud pro Prahu 5 rozsudkem ze dne 24. 8. 2021, č. j. 11 C 16/2019-255, ve znění opravného usnesení ze dne 18. 10. 2021, č. j. 11 C 16/2019-298, žalobu zamítl (výrok I) a žalobcům uložil povinnost nahradit žalovanému náklady řízení ve výši 865 150 Kč (výrok II).

3. Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že žalobce a) poskytl žalovanému dne 3. 8. 2015 prostřednictvím příkazu k převodu z účtu provedeného matkou žalovaného částku 25 941 365 Kč s tím, že si nedohodli, kdy bude žalobci a) vrácena a zda má být úročena. Původní tvrzení žalobce a), že matka žalovaného A. M. zadala příkaz k úhradě předmětné částky bez jeho pokynu a vědomí, stejně jako jeho verzi o uzavření písemné smlouvy o zápůjčce s ujednáním data vrácení a úroků, měl provedeným dokazováním za vyvrácenou i s poukazem na to, že žalobce a) učinil nesporným tvrzení

o uzavření ústně sjednané smlouvy o zápůjčce. Dále zjistil, že žalobce a) dopisem ze dne 24. 9. 2020 zaslal žalovanému výpověď ústní smlouvy o zápůjčce uzavřené dne 3. 8. 2015.

4. Soud prvního stupně při právním posouzení věci dovodil uzavření ústní smlouvy o zápůjčce mezi žalobcem a) a žalovaným podle § 2390 a násl. o. z, aniž účastníci sjednali datum její splatnosti. S odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2019, sp. zn. 33 Cdo 3037/2019 (jenž je veřejnosti dostupný – stejně jako dále citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu – na https://www.nsoud.cz), shledal důvodnou námitku promlčení vznesenou žalovaným, neboť promlčecí lhůta nároku na vrácení zápůjčky skončila dne 15. 9. 2018 a žaloba byla podána dne 23. 1. 2019. Žalobce a) totiž mohl zápůjčku vypovědět již následující den poté, co ji poskytl, šestitýdenní výpovědní lhůta podle § 2393 odst. 1 o. z. by skončila dne 14. 9. 2015 a následující den započal běh tříleté promlčecí lhůty. Soud prvního stupně shledal neopodstatněným tvrzení žalobců, že námitku promlčení vznesl žalovaný v rozporu s dobrými mravy, neboť nezjistil relevantní okolnosti zakládající rozpor s dobrými mravy. Tvrzení, že žalobce a) nezavinil uplynutí lhůty, neboť o poskytnutí zápůjčky nevěděl, měl za vyvrácené dokazováním. Neprokazoval tvrzení žalobců, že žalovaný je opakovaně ujišťoval, že poskytnutou částku vrátí (zamítl pro nadbytečnost výslech H. P. – dcery žalobců), neboť podle jeho názoru tato okolnost k nemravnosti nevede, žalobci a) nic nebránilo přes tvrzené přísliby žalovaného podat žalobu včas. V předmětné situaci soud prvního stupně nespatřoval ani zjevné zneužití práva žalovaným ve smyslu § 8 o. z.

5. Ve vztahu k žalobkyni b) soud prvního stupně dovodil nedostatek její aktivní věcné legitimace. S odkazem na judikaturu Nejvyššího soudu (rozsudky ze dne 8. 12. 2009, sp. zn. 21 Cdo 5138/2007, ze dne 28. 5. 2014, sp. zn. 28 Cdo 837/2013, ze dne 1. 7. 2009, sp. zn. 28 Cdo 4450/2008, a ze dne 14. 11. 2016, sp. zn. 28 Cdo 2100/2016, a usnesení ze dne 26. 1. 2012, sp. zn. 23 Cdo 218/2010, uveřejněné pod číslem 63/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále též jen „Sb. rozh. obč.“) předestřel, že závazkový právní vztah se týká jen jeho subjektů v podobě vyplývající ze smlouvy (nebo jiné právní skutečnosti), kterou byl založen, a že na tomto závěru nic nemění ani § 713 odst. 3 o. z., který nemodifikuje okruh subjektů právního vztahu ani obsah závazkových právních vztahů nebo jejich plnění a dopadá jen na vzájemné vztahy manželů, zejména při případném vypořádání ohledně majetku a závazků, které tvoří jejich společné jmění. Ustanovení § 713 odst. 3 o. z. nezakládá solidaritu mezi dlužníky či věřiteli jen proto, že jsou manželé. To, zda byla smlouva o zápůjčce platná, či nikoli, na shora uvedené nemá vliv, neboť i kdyby soud dospěl k závěru o neplatnosti smlouvy o zápůjčce v důsledku nedostatku souhlasu žalobkyně b), stále by byl v řízení o vydání bezdůvodného obohacení z neplatné smlouvy aktivně legitimován pouze žalobce a). Pouze ten z manželů, který byl účastníkem smlouvy, podle níž si strany poskytly vzájemné plnění, totiž může být i účastníkem závazkového vztahu z bezdůvodného obohacení, k jehož vzniku došlo v důsledku neplatnosti smlouvy. Manžel, který účastníkem nebyl, k uplatnění práva na vydání bezdůvodného obohacení legitimován není bez ohledu na to, zda jde o pohledávku patřící do společného jmění manželů.

6. Soud prvního stupně též dodal, že i kdyby byla žalobkyně b) úspěšná se svou námitkou neplatnosti smlouvy o zápůjčce z důvodu absence jejího souhlasu s touto majetkovou dispozicí ze společného jmění manželů, nehrálo by to roli ani pro nárok žalobce a). Lhůta k vydání bezdůvodného obohacení by totiž žalobci a) uplynula ještě dříve než lhůta k vydání plnění na základě smlouvy o zápůjčce, neboť vydání bezdůvodného obohacení by nebylo vázáno na skončení výpovědní doby dle § 2393 odst. 1 o. z. v situaci, kdy žalobce a) o poskytnutí žalované částky věděl ode dne jejího odeslání na účet žalovaného. Soud prvního stupně proto již nezjišťoval, zda souhlas žalobkyně b) s poskytnutím zápůjčky byl dán, či nikoli.

7. K odvolání všech účastníků Městský soud v Praze v záhlaví označeným rozhodnutím rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (první výrok) a žalobcům uložil povinnost zaplatit žalovanému na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 332 750 Kč (druhý výrok).

8. Odvolací soud se ztotožnil se skutkovými zjištěními učiněnými soudem prvního stupně a v podstatné míře též s jeho právním posouzením. Na základě shodné argumentace jako soud prvního stupně učinil závěr, že žalobkyně b) není aktivně věcně legitimována a že nárok žalobce a) na vrácení zápůjčky je promlčen. Rovněž souhlasil s názorem o promlčení nároku žalobce a) na vydání bezdůvodného obohacení i pro případ neplatnosti smlouvy o zápůjčce na základě včasného uplatnění námitky relativní neplatnosti žalobkyní b), jehož promlčecí lhůta by plynula již od prvního dne následujícího od uzavření smlouvy. Odvolací soud také nepřisvědčil žalobcům v argumentaci o rozporu námitky promlčení s dobrými mravy, neboť (již jen) v jejich tvrzeních neshledal žádnou okolnost svědčící o nemravnosti námitky promlčení uplatněné žalovaným. Neměl za patrné žádné jednání žalovaného, kterým by v rozporu s dobrými mravy navodil situaci, že si žalobce a) nechal dluh promlčet. Žalobci a) nic nebránilo v zesplatnění závazku výpovědí kdykoliv po uzavření smlouvy a v uplatnění žalobního nároku poté u soudu. K obecnému tvrzení žalobců, že žalovaný je měl opakovaně ujišťovat, že zápůjčka bude vrácena, čímž měl zmařit včasné uplatnění nároku u soudu, odvolací soud též dodal, že takové jednání žalovaného se nestalo skutkovým zjištěním soudu z důvodu důkazní nouze na straně žalobců, když k tomu věrohodný důkazní prostředek označen nebyl (návrh na důkaz výslechem svědkyně H. P. – jakožto dcery žalobců – lze podle odvolacího soudu těžko považovat za takový důkaz).

9. Pouze coby *obiter dictum* (výslovně bez vlivu na výsledek řízení) shledal odvolací soud důvodnou i námitku promlčení ohledně dovolání se relativní neplatnosti smlouvy žalobkyní b). Vyslovil názor, že i námitka relativní neplatnosti podléhá promlčení a uplatní se na ni obecná tříletá promlčecí lhůta (§ 629 odst. 1 o. z.), pro jejíž počátek je podle § 619 odst. 2 o. z. rozhodné, kdy se žalobkyně b) dozvěděla o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty, anebo kdy se o nich dozvědět měla a mohla.

## II.
## Dovolání a vyjádření k němu

10. Proti rozsudku odvolacího soudu podal každý ze žalobců dovolání. Podle obsahu dovolání oba žalobci brojí jen proti výroku, jímž bylo rozhodnuto o věci samé.

Dovolání žalobce a)

11. Žalobce a) navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Vytýká odvolacímu soudu, že porušil jeho ústavně zaručená základní práva, konkrétně právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a rovnost účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, a že postup odvolacího soudu je vůči němu odepřením spravedlnosti (čl. 4, čl. 89 odst. 2 a čl. 90 Ústavy ČR). Cituje obecné závěry nálezové judikatury Ústavního soudu týkající se zejména ochrany autonomie vůle, výkladu práva způsobem představujícím interpretační libovůli a povinností řádného odůvodnění rozhodnutí s vypořádáním námitek účastníků řízení.

12. Žalobce a) namítá, že se odvolací soud při řešení některých právních otázek odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, že napadené rozhodnutí záviselo na řešení otázky dosud v rozhodovací praxi dovolacího soudu neřešené a též že dovolacím soudem vyřešená právní otázka má být posouzena jinak.

13. Odklon od judikatury Nejvyššího soudu (rozsudků ze dne 21. 12. 2010, sp. zn. 30 Cdo 3025/2009, a ze dne 18. 1. 2005, sp. zn. 29 Odo 18/2004) spatřuje žalobce a) v otázce výkladu § 118a o. s. ř., tj. konkrétně v tom, že odvolací soud nenapravil i přes námitku uplatněnou v odvolání pochybení soudu prvního stupně, který žalobce a) nepoučil podle § 118a odst. 3 o. s. ř. o jeho povinnosti prokázat uzavření písemné smlouvy o zápůjčce se sjednaným datem splatnosti a úročením (dále jen „první otázka“).

14. Podle žalobce a) postupoval odvolací soud v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí Ústavního soudu (nálezem ze dne 23. 1. 2008, sp. zn. I. ÚS 2568/07, jenž je veřejnosti dostupný, stejně jako dále citovaná rozhodnutí Ústavního soudu, na https://nalus.usoud.cz) a Nejvyššího soudu (rozsudkem ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 30 Cdo 1471/2017, usnesením ze dne 9. 10. 2002, sp. zn. 29 Cdo 2893/2000, uveřejněným pod číslem 40/2003 Sb. rozh. obč.) při řešení otázky procesního práva „co může sloužit jako důkazní prostředek“, odmítl-li provést důkazy (i nepřímé) navržené žalobcem a), které byly způsobilé prokázat jeho tvrzení o uzavření písemné smlouvy o zápůjčce a o ujišťování žalovaného, že závazek ze zápůjčky vypořádá, tj. neumožnil-li žalobci a) prokázat jeho tvrzení důkazy, které navrhl, ač jej v tomto směru tížilo důkazní břemeno (dále jen „druhá otázka“). Poukazuje i na to, že neprovedení důkazu navrženého ve sporném řízení procesní stranou zatíženou důkazním břemenem k prokázání okolnosti důležité pro rozhodnutí o věci může představovat vadu řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Žalobce a) je též přesvědčen o porušení zásady rovnosti účastníků, přivolil-li soud k výslechu matky žalovaného, kdežto u navrhovaného výslechu dcery žalobců předem dovodil, že je nevěrohodná.

15. Odchýlení od ustálené rozhodovací praxe (s odkazem na výše zmíněný nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2568/07) shledává žalobce a) také při posuzování důvodnosti výslechu účastníků řízení odvolacím soudem (dále jen „třetí otázka“).

16. Žalobce a) dále namítá, že odvolací soud v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí Nejvyššího soudu (rozsudkem ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, uveřejněným pod číslem 59/2004 Sb. rozh. obč., rozsudkem ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2895/99, uveřejněným pod číslem 5/2002 Sb. rozh. obč., a usnesením ze dne 28. 7. 2004, sp. zn. 32 Odo 1122/2003) a Ústavního soudu (nálezy ze dne 6. 9. 2005, sp. zn. I. ÚS 643/04, a ze dne 1. 6. 2021, sp. zn. III. ÚS 3358/20) posoudil otázku nemravnosti námitky promlčení vznesené žalovaným (dále jen „čtvrtá otázka“). Domnívá se, že mělo být zohledněno, že žalovaný zápůjčkou nabyl hodnotný majetek a uhradil své závazky, že splnění žalobního požadavku by pro žalovaného nemělo likvidační dopad, že žalovaný vystupoval jako rodinný přítel žalobců a dal jim opakovaná ujištění o vrácení zápůjčky a že matka žalovaného nesplnila pokyn žalobce zajistit podpis žalovaného na písemném vyhotovení smlouvy o zápůjčce. Připomíná i nezbytnost posouzení s ohledem na ochranu věřitele upravenou v § 650 větě druhé o. z.

17. Za dosavadní rozhodovací praxí dovolacího soudu neřešenou považuje žalobce a) otázku, v jakém okamžiku počíná běžet promlčecí lhůta podle § 619 odst. 2 o. z. u práva manžela dovolat se relativní neplatnosti právního jednání druhého manžela, jenž jednal v záležitosti společného jmění manželů podle § 714 o. z. bez potřebného souhlasu prvního manžela (dále jen „pátá otázka“). Prosazuje názor, že rozhodujícím je okamžik, kdy se manžel seznámí s konkrétním obsahem smlouvy uzavřené druhým manželem bez jeho souhlasu.

18. Podle žalobce a) by měla být řešena jinak, než jak ji řešil Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 28. 11. 2019, sp. zn. 33 Cdo 3037/2019, otázka, jaký je rozhodný okamžik běhu promlčecí lhůty nároku zapůjčitele na vrácení zastupitelné věci u nevypovězené zápůjčky uzavřené na dobu neurčitou (dále jen „šestá otázka“). Poukazuje na diskontinuitu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s dříve účinným občanským zákoníkem a nemožnost pouhého převzetí názoru předchozí judikatury bez řádného výkladu § 2390 o. z. Závěr odvolacího soud podle něj zcela pomíjí zákonná pravidla obsažená v § 628 o. z. (týkající se práva, které musí být uplatněno nejprve u příslušné osoby), v § 629 odst. 2 o. z. (o desetileté promlčecí lhůtě od doby dospělosti práva) a v § 630 odst. 1 o. z. (o možnosti sjednat kratší nebo delší promlčecí lhůtu počítanou ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé). Žalobce a) pokládá za nepřijatelné, aby se pohledávka zapůjčitele začala promlčovat před tím, než je zesplatněna výpovědí, kterou může zapůjčitel i vydlužitel přivodit vypořádání tohoto smluvního závazku. Závěr, jenž dovolací soud v odkazovaném rozhodnutí přijal, nerespektuje podle názoru žalobce a) autonomii vůle stran smlouvy, neboť nutí zapůjčitele k (okamžitému) vypovězení smlouvy a uplatnění nároku na vrácení zápůjčky. Fakticky se tím tato smlouva i při nesjednání termínu

vrácení zápůjčky v rozporu s ústavně zajištěnými principy svobody smluvních vztahů stává smlouvou na dobu určitou. Podle něj je pouze věcí stran, že si ujednaly smlouvu o zápůjčce bez uvedení termínu splatnosti a úroků; obě strany mají rovnocennou pozici, vydlužitel se neocitá v nejistotě.

Dovolání žalobkyně b)

19. Žalobkyně b) v dovolání navrhla zrušení rozsudků odvolacího soudu i soudu prvního stupně a vrácení věci soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

20. Dovolání je podle žalobkyně b) přípustné pro řešení otázky, zda „může být manžel, který se dovolal neplatnosti právního jednání druhého manžela postupem podle § 714 odst. 2 o. z. účastníkem soudního řízení o vydání plnění z tohoto právního jednání, u kterého se neplatnosti dovolal“ (dále jen „sedmá otázka“), při jejímž řešení se měl odvolací soud odchýlit od rozhodovací praxe Nejvyššího soudu. Přes nepřesnou formulaci této otázky je z obsahu dovolací argumentace žalobkyně b) zřejmé, že se tato otázka týká její aktivní věcné legitimace v řízení. Žalobkyně b) se s odkazem na shodný právní následek neplatnosti podle § 747 odst. 2 o. z. domnívá, že lze vyjít ze závěrů, k nimž Nejvyšší soud dospěl v rozsudku ze dne 2. 6. 2020, sp. zn. 21 Cdo 3017/2019. K přípustnosti dovolání však současně dodává, že je sporné, zda lze rozhodovací praxi dovolacího soudu označit za ustálenou, a zčásti se tak podle ní jedná o otázku, která v rozhodovací praxi dovolacího soudu nebyla vyřešena, a měl by ji dovolací soud vyřešit jinak. Žalobkyně b) je přesvědčena, že smyslu a účelu relativní neplatnosti podle § 714 odst. 2 o. z. odpovídá, aby měl manžel uplatňující námitku relativní neplatnosti k dispozici též žalobu, kterou se může domoci vrácení plnění z neplatného právního jednání. Jinak by se toto ustanovení, jehož smyslem je především ochrana majetkových práv jednoho z manželů, stalo zcela obsoletním (manžel dovolávající se neplatnosti právního jednání druhého manžela by neměl žádný způsob, jak by svá majetková práva reálně prosadil, a byl by odkázán na aktivitu druhého manžela, vůči kterému se neplatnosti jednání dovolal).

21. Žalobkyně b) má dovolání za přípustné též pro řešení otázky dovolacím soudem dosud nevyřešené, kdy počíná běžet manželovi promlčecí lhůta práva dovolat se neplatnosti právního jednání druhého manžela podle § 714 odst. 2 o. z. a jak dlouhá je promlčecí lhůta (dále jen „osmá otázka“) a kdy počíná běžet manželovi, který se dovolal neplatnosti právního jednání druhého manžela podle § 714 odst. 2 o. z., promlčecí lhůta práva na vrácení plnění vyplývajícího z právního jednání, jehož neplatnosti se dovolal, a jaká je promlčecí lhůta (dále jen „devátá otázka“). Za rozhodný pro běh promlčecí lhůty práva dovolat se relativní neplatnosti považuje okamžik, kdy se manžel dozví o obsahu právního jednání učiněného druhým manželem bez jeho souhlasu, nikoliv okamžik, kdy druhý manžel právně jednal. Nárok na vydání bezdůvodného obohacení ze smlouvy, která je stižena relativní neplatností pro nedostatek souhlasu manžela podle § 714 odst. 2 o. z., se pak podle ní má promlčovat až od okamžiku, kdy se manžel neplatnosti dovolá.

22. Žalobkyně b) rovněž namítá, že napadeným rozhodnutím ve spojení s rozhodnutím soudu prvního stupně bylo zasaženo do jejího práva na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Sama tato skutečnost podle jejího přesvědčení (s odkazem na nález Ústavního soudu ze dne 29. 11. 2016, sp. zn. II. ÚS 1113/16) představuje dovolací důvod.

Vyjádření žalovaného k dovolání žalobců

23. Žalovaný navrhl dovolání obou žalobců odmítnout, popřípadě zamítnout.

24. Žalovaný uvádí, že žalobce a) v dovolání cituje předpoklady přípustnosti dovolání, jež se vzájemně vylučují, a že odkazy na nálezy Ústavního soudu nemají vztah k projednávané věci. První otázku pokládá za absurdní, jestliže sám žalobce a) potvrdil, že smlouvu uzavřel s žalovaným ústně. Otázky druhá a třetí podle žalovaného nereflektují, že provedení důkazů navržených žalobcem a)

zamítl soud především pro nadbytečnost; což platí i o návrhu na výslech dcery žalobců. Žalovaný má za nedůvodnou též čtvrtou a pátou otázku a souhlasí s tím, jak je posoudil odvolací soud. Současně rozporuje tvrzení žalobců, že by se žalobkyně b) dozvěděla o obsahu smlouvy o zápůjčce až po soudním jednání dne 5. 2. 2020. K šesté otázce poznamenává, že na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 3037/2019 navazuje též usnesení ze dne 28. 1. 2021, sp. zn. 33 Cdo 3610/2020, a nejde tedy o ojedinělé rozhodnutí. Podle názoru žalovaného by se dovolací soud neměl odchýlit od své judikatury bez odpovídající změny zákona, neboť by šlo o nevítaný zásah do právní jistoty a do předvídatelnosti rozhodnutí, což je v demokratickém státě zcela nechtěný a nežádoucí jev. V doplnění vyjádření k dovolání žalobce a) žalovaný upozorňuje na rozsudek velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2023, sp. zn. 31 Cdo 3125/2022, v němž byla podle názoru žalovaného sjednocena rozhodovací praxe v otázce určení okamžiku rozhodného pro stanovení běhu promlčecí lhůty tak, že počíná běžet ode dne, kdy se věřitel dozvěděl (či mohl a měl dozvědět), že mu vzniklo právo určit dobu splnění dluhu. Tím podle něj byly fakticky potvrzeny závěry vyjádřené v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 3037/2019, z nichž vycházel odvolací soud.

25. K dovolání žalobkyně b) žalovaný uvádí, že tam zmíněné předpoklady přípustnosti se vzájemně vylučují. Je přesvědčen, že závěry rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 3017/2019 se v souzené věci nemohou uplatnit, neboť se týkají odlišné problematiky. Souhlasí s názorem odvolacího soudu, že podle judikatury Nejvyššího soudu není žalobkyně b) aktivně věcně legitimovanou a že dovolání se relativní neplatnosti podle § 714 odst. 2 o. z. na tom nemůže nic změnit. Žalovaný rovněž poznamenává, že námitku promlčení práva žalobkyně b) dovolat se relativní neplatnosti právního jednání druhého manžela v souzené věci nevznesl, a je proto nadbytečné, aby se jí dovolací soud zabýval. Přesto však pokládá za správné řešení odvolacího soudu stran řešení této otázky promlčení.

Vyjádření žalobce a) k dovolání žalobkyně b)

26. Žalobce a) ve vyjádření k dovolání žalobkyně b) ze dne 19. 1. 2023 uvedl, že se ztotožňuje s dovolacími důvody, jež žalobkyně b) předestřela ve svém dovolání.

## III.
## Přípustnost dovolání

27. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2022 [srov. čl. II bod 1 zákona č. 286/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony], dále jen „o. s. ř.“

28. Po zjištění, že obě dovolání byla podána ve lhůtě stanovené v § 240 odst. 1 o. s. ř. oprávněnými osobami při splnění podmínek povinného zastoupení (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), se dovolací soud zabýval nejprve jejich náležitostmi a přípustností.

29. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

30. Podle § 241a odst. 2 o. s. ř. v dovolání musí být vedle obecných náležitostí (§ 42 odst. 4) uvedeno, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu se rozhodnutí napadá, vymezení důvodu dovolání, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 237 až 238a) a čeho

se dovolatel domáhá (dovolací návrh).

31. Tříčlenný senát soudního oddělení č. 23, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, dospěl při řešení šesté otázky, od jakého okamžiku běží promlčecí lhůta nároku zapůjčitele na vrácení předmětu zápůjčky u nevypovězené zápůjčky uzavřené na dobu neurčitou, k právnímu názoru odlišnému od toho, z něhož vychází dosavadní rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, a to rozsudek ze dne 28. 11. 2019, sp. zn. 33 Cdo 3037/2019, a usnesení ze dne 27. 9. 2023, sp. zn. 33 Cdo 2228/2022. Proto věc postoupil k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia (dále jen „velký senát“) podle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Velký senát pak věc projednal a rozhodl o ní v souladu s § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

Přípustnost dovolání žalobce a)

32. Námitka porušení ústavně zaručených základních práv (práva na soudní ochranu, rovnost účastníků), jakož i tvrzení odepření spravedlnosti mohou být předmětem dovolacího přezkumu za předpokladu, že dovolatel splní obligatorní náležitostí dovolání v intencích § 241a odst. 2 o. s. ř. (srov. stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16, uveřejněné pod číslem 460/2017 Sb.). Cituje-li žalobce a) na straně 7 dovolání několik judikaturních závěrů Ústavního soudu, pak ve vztahu k těmto rozhodnutím neuvádí, jakých konkrétních pochybení se měl odvolací soud v nyní souzené věci dopustit právě s ohledem na závěry tam uvedené. Žalobce a) k citovaným judikátům nepřipojil žádnou dovolací argumentaci, která by měla svědčit o nesprávnosti konkrétního právního posouzení věci odvolacím soudem, a není tedy zřejmé, pro jaké konkrétní právní otázky, jež by byly rozhodné pro posouzení věci odvolacím soudem, má být v této souvislosti dovolání přípustné. Potud dovolací soud shledal dovolání žalobce a) vadným.

33. Nejvyšší soud zdůraznil již v usnesení ze dne 18. 7. 2013, sen. zn. 29 NSČR 53/2013, že dovolání není přípustné podle § 237 o. s. ř., jestliže dovolatel jako důvod jeho přípustnosti předestírá dovolacímu soudu k řešení otázku hmotného nebo procesního práva, na níž rozhodnutí odvolacího soudu nezávisí.

34. První otázka přípustnost dovolání nezakládá, neboť odvolací soud procesní otázku výkladu § 118a o. s. ř. neřešil a ani neměl důvod řešit (na jejím řešení napadené rozhodnutí odvolacího soudu nezáviselo). Odvolací soud (stejně jako soud prvního stupně) na základě toho, že žalobce a) učinil v průběhu řízení nesporným tvrzení žalovaného o uzavření ústní smlouvy o zápůjčce bez sjednání data splatností a úroků, vyšel ze zjištění, že mezi žalobcem a) a žalovaným byla uzavřena taková ústně sjednaná smlouva o zápůjčce. Jestliže tedy rozhodoval na základě objasněného skutkového stavu (nikoliv na základě neunesení důkazního břemene) neměl důvod posuzovat poučovací povinnost účastníků podle § 118a o. s. ř., která přichází v úvahu jen tehdy, jestliže účastníky uvedená tvrzení a navržené (případně i nenavržené, ale provedené) důkazy nepostačují k tomu, aby byl objasněn skutkový stav věci (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2003, sp. zn. 21 Cdo 121/2003, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2006, sp. zn. 22 Cdo 2335/2005).

35. Napadené rozhodnutí nezáviselo ani na řešení otázky páté, která se týká právního posouzení napadeného rozhodnutí, jež odvolací soud výslovně označil jako *obiter dictum* s tím, že tato část odůvodnění nemá žádný vliv na výsledek řízení.

36. Přípustnost dovolání však zakládá otázka šestá, neboť podle velkého senátu má být její řešení odlišné od řešení přijatého v dosavadní rozhodovací praxi dovolacího soudu.
Přípustnost dovolání žalobkyně b)

37. Ve vztahu k námitce porušení práva na spravedlivý proces žalobkyně b) řádně nevymezila, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání v intencích § 237 až 238a o. s. ř. Ostatně žalobkyně v dovolání ve vztahu k této námitce ani blíže neuvádí, jakým konkrétním postupem měl odvolací soud porušit její právo na spravedlivý proces. V tomto ohledu trpí i její dovolání vadou.

38. Na řešení osmé otázky (fakticky totožné s otázkou pátou) a deváté otázky napadené rozhodnutí nezáviselo (jejich posouzení nebylo pro napadené rozhodnutí určující). Odvolací soud potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby ve vztahu k žalobkyni b) z důvodu nedostatku její aktivní věcné legitimace. Závěr o promlčení práva žalobkyně namítnout relativní neplatnost smlouvy o zápůjčce pak výslovně označil jen jako *obiter dictum*. Při závěru o nedostatku aktivní věcné legitimace žalobkyně též neposuzoval (a neměl důvod posuzovat) ani otázku promlčení práva žalobkyně b) na vrácení plnění vyplývajícího z právního jednání (smlouvy o zápůjčce), jehož neplatnosti se žalobkyně b) dovolávala.

39. Nejvyšší soud však shledal dovolání žalobkyně b) přípustným pro řešení otázky sedmé, zda je manžel, jenž se podle § 714 odst. 2 o. z. dovolává relativní neplatnosti smlouvy o zápůjčce uzavřené mezi druhým manželem jako zapůjčitelem a třetí osobou jako vydlužitelem, aktivně věcně legitimován k uplatnění nároku na vydání bezdůvodného obohacení, které spočívá v plnění poskytnutém třetí osobě druhým manželem na základě této neplatné smlouvy. Na jejím řešení napadené rozhodnutí záviselo, neboť odvolací soud [ačkoliv věcně neposuzoval důvodnost námitky neplatnosti smlouvy o zápůjčce vznesené žalobkyní b) s odkazem na § 714 odst. 2 o. z.] shledal na straně žalobkyně b) nedostatek její aktivní věcné legitimace i ve vztahu k případnému nároku na vydání bezdůvodného obohacení z neplatné smlouvy o zápůjčce, jejímž účastníkem žalobkyně b) nebyla. Z toho, jak žalobkyně b) v dovolání vymezila předpoklad přípustnosti ve vztahu k této otázce, je patrné, že se předem seznámila s judikaturou dovolacího soudu (srov. bod 33 shora citovaného stanoviska pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16), a z dovolání je též zřejmé, proč formulovala současně více předpokladů jeho přípustnosti ve vztahu k ní. V rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 3017/2019, na který odkazovala žalobkyně b) v dovolání, daná otázka řešena nebyla. Velký senát však shledává, že je namístě při řešení této otázky modifikovat (posoudit jinak) obecné závěry týkající se aktivní věcné legitimace pro uplatnění práva na vydání bezdůvodného obohacení vzniklého plněním dle neplatné smlouvy přijaté v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 4. 6. 2019, sp. zn. 28 Cdo 694/2019, uveřejněném pod číslem 22/2020 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 22/2020“), a v dalších rozhodnutích na něj navazujících (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2023, sp. zn. 29 Cdo 3609/2022, uveřejněný pod číslem 92/2024 Sb. rozh. obč., nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2019, sp. zn. 28 Cdo 2505/2019).

## IV. Důvodnost dovolání

K otázce šesté

40. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující zákonná ustanovení:

§ 609 věta první o. z.

> Nebylo-li právo vykonáno v promlčecí lhůtě, promlčí se a dlužník není povinen plnit.

§ 611 o. z.

> Promlčují se všechna majetková práva s výjimkou případů stanovených zákonem. Jiná práva se promlčují, pokud to zákon stanoví.

§ 619 o. z.

(1) Jedná-li se o právo vymahatelné u orgánu veřejné moci, počne promlčecí lhůta běžet ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé.

(2) Právo může být uplatněno poprvé, pokud se oprávněná osoba dozvěděla o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty, anebo kdy se o nich dozvědět měla a mohla.

§ 629 o. z.

(1) Promlčecí lhůta trvá tři roky.

(2) Majetkové právo se promlčí nejpozději uplynutím deseti let ode dne, kdy dospělo, ledaže zákon zvlášť stanoví jinou promlčecí lhůtu.

§ 1958 odst. 2 o. z.

Neujednají-li strany, kdy má dlužník splnit dluh, může věřitel požadovat plnění ihned a dlužník je poté povinen splnit bez zbytečného odkladu.

§ 1969 o. z.

Po dlužníkovi, který je v prodlení, může věřitel vymáhat splnění dluhu, anebo může od smlouvy odstoupit za podmínek ujednaných ve smlouvě nebo stanovených zákonem.

§ 2390 o. z.

Přenechá-li zapůjčitel vydlužiteli zastupitelnou věc tak, aby ji užil podle libosti a po čase vrátil věc stejného druhu, vznikne smlouva o zápůjčce.

§ 2393 o. z.

(1) Neurčí-li smlouva, kdy má být zápůjčka vrácena, je splatnost závislá na vypovězení smlouvy. Není-li o výpovědi ujednáno nic jiného, je výpovědní doba šest týdnů.

(2) Nejsou-li ujednány úroky, může vydlužitel zápůjčku splatit i bez výpovědi.

41. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 28. 11. 2019, sp. zn. 33 Cdo 3037/2019, přijal závěr, že nebyla-li dohodnuta splatnost dluhu (vrácení zápůjčky), může zapůjčitel vypovědět smlouvu o zápůjčce již den následující po vzniku takového právního poměru s výpovědní dobou šesti týdnů a tím vyvolat splatnost zápůjčky (uplynutím výpovědní doby se právo zapůjčitele na vrácení zápůjčky stane nárokem s účinky *actio nata*). Podle tam vysloveného závěru je tedy pro počátek běhu obecné promlčecí lhůty rozhodný den, který následuje po okamžiku, kdy nejdříve lze přivodit *actio nata* (den, ve kterém by nejdříve uplynula výpovědní doba), nikoliv den, kdy (skutečně) nastala splatnost dluhu v důsledku výpovědi. Přijetí opačného názoru by znamenalo nepřípustné posunutí počátku běhu promlčecí lhůty (ve zřejmém rozporu s účelem institutu promlčení) prakticky na neomezenou dobu v situaci, kdy právo podat výpověď smlouvy o zápůjčce sjednané bez dohody o okamžiku splatnosti se nepromlčuje.

42. Nejvyšší soud ve zmíněném rozhodnutí při výkladu § 619 odst. 1 o. z. konstatoval, že obecně platí, že právo může být uplatněno poprvé, jakmile vznikne možnost podat na jeho základě žalobu, jinými slovy řečeno, jakmile nastane okamžik, kdy je *actio nata*; tento okamžik nastává zásadně splatností dluhu, tj. dnem, kdy měl dlužník povinnost poprvé splnit dluh. Tento okamžik je pak dnem počátku běhu promlčecí lhůty podle § 619 odst. 1 o. z. I pro poměry promlčení práva na vrácení zápůjčky (§ 2390 a násl. o. z.) se však přihlásil k názoru vyjádřenému v dřívější rozhodovací praxi

dovolacího soudu (též) ve vztahu k promlčení práva na vrácení půjčky (§ 387 a 388 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 1991, resp. § 657 téhož zákona ve znění účinném od 1. 1. 1992 do 31. 12. 2013 – dále jen „obč. zák.“), podle nějž, může-li věřitel vyvolat splatnost dluhu, může – objektivně posuzováno – své právo i vykonat (podat žalobu k soudu). První objektivní možnost výkonu práva je tak dána okamžikem, kdy věřitel mohl dlužníka nejdříve o splnění požádat (srov. například rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30. 11. 1981, sp. zn. 3 Cz 99/81, uveřejněný pod č. 28/1984 Sb. rozh. obč – dále jen „R 28/1984“, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. 33 Odo 665/2002).

43. Z posledně citovaného názoru vyšel Nejvyšší soud též v rozsudku svého velkého senátu ze dne 31. 5. 2023, sp. zn. 31 Cdo 3125/2022, při řešení otázky určení počátku běhu promlčecí lhůty podle § 619 o. z. obecně v situaci, kdy si strany ve smyslu § 1958 odst. 2 o. z. neujednaly, kdy má dlužník splnit dluh, a kdy věřitel může určit dobu splnění dluhu tím, že požádá o jeho zaplacení „ihned“ poté, co mu vznikne právo požadovat úhradu dohodnuté ceny plnění, a dlužník je povinen splnit dluh ve lhůtě „bez zbytečného odkladu“ počítané od této žádosti, jejímž marným uplynutím se dluh stává splatným. V tomto rozhodnutí konstatoval, že uvedený výklad respektuje princip právní jistoty a zohledňuje rovněž obecný právní princip „*vigilantibus iura scripta sunt*“ (bdělým náležejí práva), jenž věřitele vybízí, aby činil právní jednání, jejichž prostřednictvím může (pouze on sám) vyvolat dospělost (splatnost) peněžitého dluhu, tak, aby se jeho právo nepromlčelo v subjektivní lhůtě k tomu určené. Opačný závěr, totiž ten, že právo uskutečnit právní jednání, včetně práva věřitele vyzvat dlužníka k plnění dluhu (§ 1958 odst. 2 o. z.), se nepromlčuje, by v situaci, kdy dlužník nebude moci splnit dluh dříve ani vyvolat (nebo prostřednictvím žaloby soudem určit) splatnost peněžitého dluhu, způsoboval v obchodní praxi řadu obtíží, přičemž ani tato koncepce by se nakonec neobešla (v případě dlouhodobé nečinnosti věřitele při realizaci práva vyzvat dlužníka k plnění dluhu) bez právního institutu, který se rovněž pojí s plynutím času a který lze zjednodušeně nazvat „ztrátou prosaditelnosti práva“.

44. Uvedené závěry velkého senátu o počátku běhu promlčecí lhůty ještě před skutečnou splatností dluhu vycházející ze závěrů dřívější judikaturní praxe týkající se situace, v níž je (nyní ve smyslu § 1958 odst. 2 o. z.) splatnost dluhu ponechána výlučně na vůli věřitele, se však z dále popsaných důvodů nemohou prosadit v poměrech smlouvy o zápůjčce (lhostejno zda úročné či bezúročné) sjednané na dobu neurčitou, tj. smlouvy o zápůjčce, při jejímž poskytnutí nebylo mezi zapůjčitelem a vydlužitelem určeno, kdy má být vrácena (srov. § 2393 odst. 1 větu první o. z.).

45. V prvé řadě nelze přehlédnout, že v právní úpravě smlouvy o půjčce obsažené v § 657 a 658 obč. zák. scházela podrobnější pravidla upravující nárok na vrácení půjčky, a proto judikatura i pro případ nároku na vrácení půjčky vycházela (v situaci, kdy nebyla dohodnuta doba, v níž má být půjčka vrácena) z obecné úpravy plnění na výzvu věřitele (§ 563 obč. zák.). Pro úplnost lze též dodat, že předchozí právní úprava obsažená v § 387 odst. 2 a § 388 odst. 2 téhož zákona ve znění účinném do 31. 12. 1991 povinnost vrácení půjčky stanovila „na požádání“ věřitele a současně bylo aplikováno ustanovení § 78 téhož zákona obsahově téměř totožné s pozdějším § 563 obč. zák. (srov. výše citované R 28/1984). Oproti tomu je však v § 2393 o. z. pro případ, že není smlouvou určeno, kdy má být zápůjčka vrácena, obsažena samostatná úprava vrácení zápůjčky založená na možnosti výpovědi smlouvy [srov. též zvláštní část důvodové zprávy k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (konsolidované znění), k § 2390 až 2394], která neodpovídá pravidlu obsaženému v § 1958 odst. 2 o. z. (ani dřívějšímu pravidlu obsaženému v § 563 obč. zák.).

46. Zápůjčka se vedle výprosy, výpůjčky, nájmu a pachtu řadí k dlouhodobým závazkům, jejichž pojmovým znakem je dočasnost. Tento závěr podporuje též systematika zákona, neboť zápůjčka je zařazena do 2. dílu Hlavy II. části čtvrté o přenechání věci k užití jinému. Ačkoliv podstata povinnosti poskytovatele charakteristického plnění je v jednotlivých zákonných smluvních typech tohoto dílu odlišná, všem je společná dlouhodobá (a dočasná) povaha závazku. Přenechání předmětu zápůjčky

do vlastnictví vydlužiteli je přitom odůvodněno hospodářským smyslem zápůjčky, neboť jde o věc určenou k zužitkování. Je zásadně na smluvních stranách, na jak dlouhou dobu smí podle smlouvy o zápůjčce vydlužitel předmět zápůjčky takto užít a zda její přesná délka bude určena již při uzavření smlouvy (doba určitá), nebo naopak bude záviset až na budoucí vůli alespoň jedné ze stran závazek ukončit (doba neurčitá). Totéž platí v poměrech výprosy, výpůjčky, nájmu nebo pachtu. Po dobu trvání existence těchto dlouhodobých závazků nemůže ten, kdo přenechal věc k užití, požadovat její vrácení, neboť podle smlouvy je příjemce oprávněn ji užívat a ten, kdo věc přenechal, je povinen její užití strpět. Tomu, kdo věc přenechal, nelze po dobu trvání dlouhodobého závazku vytýkat, že závazek nevypověděl a nepožadoval vrácení věci (v případě zápůjčky vrácení věci stejného druhu). Dlouhodobý závazek (přenechání věci a strpění jejího užití, případně zužitkování) totiž stále trvá tak, jak předvídala vůle stran při jeho zřízení. Z této dočasné povahy závazku a z funkce, kterou výpověď obecně plní (tj. vyvázat se prostřednictvím tohoto jednostranného právního jednání z dlouhodobého závazku), současně plyne, že právo vypovědět zápůjčku dle libosti bez konkrétního důvodu kteroukoliv ze smluvních stran (zapůjčitelem i vydlužitelem), které je zakotveno v § 2393 odst. 1 o. z., nemůže být omezeno lhůtou, ve které má být vykonáno. Charakter dočasnosti by se totiž vytratil. Právo zapůjčitele i právo vydlužitele vypovědět podle libosti smlouvu o zápůjčce uzavřenou na dobu neurčitou tedy ze své povahy nemůže podléhat promlčení. V tomto ohledu je tedy správný závěr rozsudku sp. zn. 33 Cdo 3037/2019, že právo vypovědět smlouvu o zápůjčce sjednanou bez dohody o okamžiku splatnosti se nepromlčuje.

47. Závěr o počátku běhu promlčecí lhůty práva zapůjčitele na vrácení zápůjčky, jenž Nejvyšší soud přijal v rozsudku sp. zn. 33 Cdo 3037/2019, je neslučitelný též s primátem autonomie vůle stran. Zapůjčitele, jenž vydlužiteli přenechal věc na dobu neurčitou, nutí k tomu, aby zápůjčku nejpozději do tří let (resp. v době ještě kratší o výpovědní dobu) vypověděl, hodlá-li úspěšně získat zpět pořadem práva věc stejného druhu, jakou byla zapůjčená zastupitelná věc (srov. § 1969 o. z., který váže právo vymáhat splnění dluhu na prodlení dlužníka). Neakceptuje, že vůlí stran bylo ponechat otevřený rozhodný okamžik, v němž bude vydlužitel povinen vrátit zápůjčku, tedy že uzavřením dlouhodobého závazku na dobu neurčitou strany ponechaly konec smluvního vztahu na výpovědi – tj. na jejich svobodné vůli, která bude nezřídka určována hospodářským vývojem jejich konkrétních poměrů. Uvedený závěr nerespektuje, že trvající zápůjčka pro zapůjčitele i vydlužitele může přinášet hospodářský či jiný prospěch. Například může mít zapůjčitel právo na úrok (v případě jeho sjednání) závisející na délce zápůjční doby a vydlužitel může mít po delší dobu k dispozici finanční prostředky, které by jinak neměl. I v případě bezúročné zápůjčky přitom nelze vyloučit existenci zájmu zapůjčitele i vydlužitele (ať již osobního, obchodního či jiného) na tom, aby zápůjčka trvala delší předem nespecifikovanou dobu.

48. Velký senát se ztotožňuje též s názorem prezentovaným v odborné literatuře, podle kterého závěr o počátku běhu promlčecí lhůty práva zapůjčitele na vrácení zápůjčky uvedený v rozsudku sp. zn. 33 Cdo 3037/2019 nemůže obstát vedle závěru o nepromlčitelnosti práva vypovědět zápůjčku. Pro zachování účelu výpovědi je nezbytné nejen to, aby právo výpovědi bylo nepromlčitelné, ale též to, aby se případná práva na plnění související s výpovědí počala promlčovat až okamžikem, kdy lze na základě uskutečněné výpovědi právo na plnění uplatnit u orgánu veřejné moci (viz HADAMČÍK, Lukáš. K nepromlčitelnosti práva vypovědět závazek ve světle rozsudku Nejvyššího soudu. Právní rozhledy, 2020, č. 17, s. 590-594, sub IV). Při použití závěrů vyjádřených v rozsudku sp. zn. 33 Cdo 3037/2019 by sice právo vypovědět zápůjčku formálně nebylo oslabeno promlčením, avšak v případě počátku promlčecí lhůty práva na vrácení zápůjčky stanoveném v závislosti na uplynutí výpovědní doby počítané již od vzniku smlouvy o zápůjčce (resp. od následujícího dne po vzniku smlouvy) bez ohledu na dobu, kdy skutečně k výpovědi došlo, by strana vypovídající zápůjčku po takto vymezeném čase počítaném od vzniku smlouvy již fakticky nemohla dosáhnout toho, k čemu výpovědí směřovala, a důsledek by byl stejný jako v případě promlčitelnosti práva zápůjčku vypovědět.

49. Samu skutečnost, že zapůjčitel může zápůjčku (u které není smluvně určena doba vrácení) kdykoliv vypovědět, čímž (po uplynutí výpovědní doby) v souladu s § 2393 odst. 1 o. z. přivodí splatnost práva na vrácení zápůjčky (na vrácení věci stejného druhu), nelze zcela ztotožňovat se situací, kdy nastává splatnost dluhu na výzvu věřitele podle § 1958 odst. 2 o. z. Obě práva jsou svým obsahem kvalitativně odlišná. Pouhá výzva k zesplatnění dluhu totiž oproti výpovědi zápůjčky nemá za následek též zánik obligačního poměru, resp. práva dlužníka odvozeného z obligační smlouvy. Výpovědí se ukončuje dlouhodobý (dočasný) závazek a až v důsledku výpovědi zaniká právní pozice vydlužitele umožňující mu dle libosti užít zastupitelnou věc a zaniká i povinnost zapůjčitele takové užití strpět a je nahrazena povinností vydlužitele věc stejného druhu, jakou byla přenechaná věc, zapůjčiteli vrátit po uplynutí výpovědní doby a oprávněním zapůjčitele vrácení takové věci vymáhat. Další zásadní odlišnost tkví v tom, že právo vypovědět zápůjčku a tím přivodit splatnost práva zapůjčitele na její vrácení svědčí dle zákona nejen zapůjčiteli, ale též vydlužiteli (byť vydlužitel může bezúročnou zápůjčku vrátit i bez výpovědi ¬– srov. § 2393 odst. 2 o. z.), tedy oběma smluvním stranám. Nejde proto o situaci totožnou s tou, která je upravena v § 1958 odst. 2 o. z., v níž může pouze sám věřitel vyvolat splatnost dluhu a dlužník tuto možnost nemá (jak bylo uvedeno v rozsudku velkého senátu sp. zn. 31 Cdo 3125/2022). Vydlužitel není vystaven nejistotě a tomu, že by zapůjčitel mohl donekonečna oddalovat okamžik splatnosti práva na vrácení zápůjčky a tím i okamžik počátku běhu promlčecí lhůty, může-li takový okamžik též sám přivodit vlastním právním jednáním.

50. Závěr o počátku běhu promlčecí lhůty práva zapůjčitele na vrácení zápůjčky, aniž skutečně došlo k jejímu vypovězení, se též míjí se smyslem promlčení. Podle ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu je účelem promlčení jednak stimulovat subjekty k včasnému vykonání subjektivních občanských práv (pohledávek), aby věřitelé příliš neodkládali vynucení svého subjektivního občanského práva (*vigilantibus iura scripta sunt*), jednak čelit tomu, aby dlužníci nebyli ohledně svých povinností vystaveni po časově neurčitou dobu donucujícímu zákroku (tzv. vynutitelnosti) ze strany soudů. Tím institut promlčení v souladu s požadavkem právní jistoty brání existenci dlouhotrvajících občanských subjektivních práv a jim odpovídajících povinností, které jsou – zejména pokud jde o jejich dokazování po uplynutí delší doby – vždy spjaty s určitou sporností (srov. například rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. 33 Cdo 3258/2008, ze dne 30. 3. 2016, sp. zn. 25 Cdo 3515/2015, uveřejněný pod číslem 84/2017 Sb. rozh. obč., a ze dne 22. 7. 2021, sp. zn. 23 Cdo 3752/2019, uveřejněný pod číslem 69/2022 Sb. rozh. obč., nebo též nález Ústavního soudu ze dne 19. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 104/96). Do doby, než dojde k vypovězení zápůjčky, je závazek realizován přesně tak, jak si strany na počátku ujednaly a jak odpovídá jejich zájmům. Po uvedenou dobu tedy nelze uvažovat o tom, že by zapůjčitel pouze odkládal vynucení subjektivního práva. Jak zapůjčitel, tak vydlužitel přitom mají v rukou nástroje, jimiž mohou takový dlouhodobý závazek ukončit (srov. § 2393 odst. 1 a odst. 2 o. z.). Smyslem promlčení přitom zjevně nemá být stimulování k ukončování dlouhodobých smluvních vztahů, odpovídá-li jejich trvání společné vůli stran.

51. Z výše uvedeného vyplývá, že pro určení počátku běhu subjektivní promlčecí lhůty práva na vrácení zápůjčky, u které smlouvou nebyla určena doba jejího vrácení, nelze považovat za rozhodné, kdy mohl zapůjčitel (či vydlužitel) poprvé vypovědět smlouvu, ale rozhodným je až okamžik, kdy k takové výpovědi skutečně došlo a kdy na základě uplynutí výpovědní doby mohl zapůjčitel své právo na vrácení zápůjčky s úspěchem vykonat (podat žalobu k soudu). Okolnostmi rozhodnými pro počátek běhu promlčecí lhůty ve smyslu § 619 odst. 2 o. z. jsou v takovém případě okolnosti, z nichž se zapůjčitel dozvěděl (nebo dozvědět měl a mohl), že uplynula výpovědní doba na základě výpovědi, a nastala tak splatnost zápůjčky (§ 2393 odst. 1 o. z.). Zpravidla budou zapůjčiteli takové okolnosti známy (mohou a mají být známy) současně s uplynutím výpovědní doby.

52. Velký senát proto uzavírá, že neurčí-li smlouva, kdy má být zápůjčka vrácena, začíná běžet tříletá subjektivní promlčecí lhůta (§ 619 odst. 1 a 2 a § 629 odst. 1 o. z.) k uplatnění práva zapůjčitele na vrácení zápůjčky ode dne, kdy se zapůjčitel dozvěděl (nebo dozvědět měl a mohl), že na základě

výpovědi došlo k uplynutí výpovědní doby a právo na vrácení zápůjčky se stalo splatným.

53. K dovolací argumentaci žalobce a) lze pro úplnost dodat, že právo na vrácení zápůjčky není právem, jež musí být uplatněno nejprve u příslušné osoby ve smyslu § 628 o. z., tj. právem, u kterého zákon vyžaduje, aby k jeho vzniku, zachování či výkonu došlo nejdříve tím, že je mimosoudně uplatněno u zákonem určené osoby v zákonem určené lhůtě. Pro taková práva platí, že nenastane-li jeho včasné uplatnění u určené osoby, zákon s tím spojuje nepřípustnost uplatnění práva u soudu, resp. nepřípustnost přiznání práva soudem vůči tomu, proti němuž je právo uplatňováno (k jeho námitce), tj. neuplatněním je právo eliminováno nebo modifikováno (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2021, sp. zn. 22 Cdo 3169/2020, nebo v literatuře TÉGL, P. a WIENHOLD, D. In MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III, § 419-654. Praha: Leges, 2014, s. 979-980, marg. č. 1). Právo na vrácení zápůjčky tyto charakteristiky nesplňuje.

54. V nyní projednávané věci odvolací soud (ve shodě se soudem prvního stupně) vyšel z judikaturního závěru, který byl tímto rozhodnutím velkého senátu překonán. Dovolání žalobce a) je proto důvodné, neboť ve světle právního názoru přijatého velkým senátem spočívá napadené rozhodnutí odvolacího soudu na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.). Nezačala-li promlčecí lhůta práva žalobce a) na vrácení zápůjčky běžet před její výpovědí, nemohlo být právo žalobce na vrácení zápůjčky promlčeno, neboť ze skutkových zjištění soudů obou stupňů (jimiž je dovolací soud vázán) vyplývá, že k výpovědi zápůjčky nedošlo před podáním žaloby.

55. Vzhledem závěru, k němuž velký senát dospěl při řešení otázky šesté, již bylo nadbytečné zabývat se otázkou čtvrtou (nemravností námitky promlčení vznesené žalovaným), jež implicite předpokládá, že žalovanému svědčila námitka promlčení práva na vrácení zápůjčky (že k promlčení tohoto práva došlo).

K otázce sedmé

56. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující zákonná ustanovení:

§ 713 o. z.

(…)

(2) Povinnosti a práva spojená se společným jměním nebo jeho součástmi náleží oběma manželům společně a nerozdílně.

(3) Z právních jednání týkajících se společného jmění nebo jeho součástí jsou manželé zavázáni a oprávněni společně a nerozdílně.

§ 714 o. z.

(1) V záležitostech týkajících se společného jmění a jeho součástí, které nelze považovat za běžné, právně jednají manželé společně, nebo jedná jeden manžel se souhlasem druhého. (…)

(2) Jedná-li právně manžel bez souhlasu druhého manžela v případě, kdy souhlasu bylo zapotřebí, může se druhý manžel dovolat neplatnosti takového jednání.

§ 1877 o. z.

Je-li dlužník zavázán plnit několika věřitelům oprávněným vůči němu společně a nerozdílně, může kterýkoli z nich žádat celé plnění. Dlužník splní v celém rozsahu tomu, kdo o plnění požádal první.

§ 2991 o. z.

(1) Kdo se na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatí, musí ochuzenému vydat, oč se obohatil.

(2) Bezdůvodně se obohatí zvláště ten, kdo získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za něho bylo plněno, co měl po právu plnit sám.

§ 2993 o. z.

Plnila-li strana, aniž tu byl platný závazek, má právo na vrácení toho, co plnila. Plnily-li obě strany, může každá ze stran požadovat, aby jí druhá strana vydala, co získala; právo druhé strany namítnout vzájemné plnění tím není dotčeno. To platí i v případě, byl-li závazek zrušen.

57. Judikatura Nejvyššího soudu je ustálena v závěru, že úprava obsažená v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, spočívá na koncepci relativní neplatnosti jednání v neběžných záležitostech týkajících se součástí SJM a možnosti samostatného jednání každého z manželů v záležitostech běžné správy. Absence souhlasu druhého manžela s převodem vlastnického práva k věci tvořící součást SJM zakládá proto relativní neplatnost takového právního jednání tím, že pokud se druhý z manželů neplatnosti proti všem účastníkům příslušného právního jednání nedovolá, jde o právní jednání platné (srov. rozsudek ze dne 30. 10. 2018, sp. zn. 22 Cdo 3457/2018, uveřejněný pod číslem 96/2019 Sb. rozh. obč., nebo rozsudek ze dne 27. 1. 2023, sp. zn. 22 Cdo 2586/2022). Nejvyšší soud též v druhém z citovaných rozhodnutí vysvětlil, že oba manželé nemusí být nutně účastníky smlouvy, kterou se převádí věc patřící do jejich společného jmění. Vlastnické právo na nabyvatele přejde i v případě, že smlouvu ohledně převodu věci, která je součástí SJM, uzavře jen jeden z manželů, evidovaný v katastru nemovitostí jako její výlučný vlastník. Hmotné právo pak dává opomenutému manželovi možnost uplatnit proti takové smlouvě za určitých podmínek námitku relativní neplatnosti, a chrání tak jeho právo podílet se na utváření smluvní vůle.

58. V rozsudku ze dne 12. 9. 2007, sp. zn. 31 Odo 677/2005, uveřejněném pod číslem 24/2008 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 24/2008“), přijal velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu v poměrech právní úpravy zákona č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů, závěr, že splnění závazku náležejícího do SJM, sjednaného jen jedním z manželů, nemůže věřitel v nalézacím řízení vymoci po druhém z těchto manželů. S přihlédnutím k teleologickému výkladu dovodil, že lze opodstatněně usuzovat, že úpravou obsaženou v § 145 odst. 3 obč. zák. nezamýšlel zákonodárce prolomit princip autonomie vůle smluvních stran v procesu vzniku závazků ze smluv a vnutit jim jako zákonný důsledek vzniku smlouvy prostřednictvím institutu společného jmění manželů jako další smluvní stranu i manžela smluvní strany. Z těchto závěrů pak Nejvyšší soud vycházel též v řadě dalších svých rozhodnutí (srov. například usnesení ze dne 26. 1. 2012, sp. zn. 23 Cdo 218/2010, uveřejněné pod číslem 63/2012 Sb. rozh. obč., rozsudek ze dne 31. 8. 2015, sen. zn. 29 ICdo 32/2013, uveřejněný pod číslem 60/2016 Sb. rozh. obč., rozsudek ze dne 23. 8. 2016, sp. zn. 23 Cdo 5761/2015, uveřejněný pod číslem 3/2018 Sb. rozh. obč., rozsudek ze dne 22. 3. 2017, sp. zn. 5 Tdo 1249/2016, uveřejněný pod číslem 40/2017 Sb. rozh. tr., nebo rozsudek ze dne 29. 9. 2022, sp. zn. 29 ICdo 2/2021, uveřejněný pod číslem 70/2023 Sb. rozh. obč.).

59. Závěry obsažené v R 24/2008 promítl Nejvyšší soud za účinnosti tehdejší právní úpravy též do poměrů práva na vydání bezdůvodného obohacení. V rozsudku ze dne 1. 7. 2009, sp. zn. 28 Cdo 4450/2008, vyslovil závěr, že pouze ten z manželů, který byl účastníkem smlouvy, podle níž si strany poskytly vzájemné plnění, může být i účastníkem závazkového vztahu z bezdůvodného obohacení, k jehož vzniku došlo v důsledku neplatnosti smlouvy (a jehož obsahem jsou vzájemná práva a povinnosti smluvních stran k vrácení plnění poskytnutého na základě smlouvy; § 457 obč. zák.).

Manžel, který účastníkem nebyl, k uplatnění práva na vydání bezdůvodného obohacení legitimován není, bez ohledu na to, zda jde o pohledávku patřící do SJM (obdobně srovnej např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2014, sp. zn. 28 Cdo 837/2013, a ze dne 14. 11. 2016, sp. zn. 28 Cdo 2100/2016).

60. Podle judikatury Nejvyššího soudu přitom platí i v režimu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, že aktivní a pasivní věcná legitimace z hlediska práva na vydání bezdůvodného obohacení vzniklého plněním dle neplatné, zdánlivé či zrušené smlouvy svědčí zásadně pouze smluvním stranám (srov. R 22/2020).

61. Podle velkého senátu Nejvyššího soudu však problematika vrácení plnění ze smlouvy uzavřené jedním z manželů bez souhlasu druhého, který se úspěšně dovolal neplatnosti smlouvy, vyžaduje v režimu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, jiné posouzení (modifikaci závěrů, k nimž dospěl Nejvyšší soud v R 22/2020).

62. Především je nutné přihlédnout k tomu, že podle § 713 odst. 2 o. z. mají práva a povinnosti manželů spojená se společným jměním, tedy představující součást SJM, solidární povahu. V takovém případě, jde-li o společnou pohledávku manželů, platí podle § 1877 o. z., že po dlužníkovi může žádat plnění kterýkoliv z manželů.

63. Jestliže se opomenutý manžel dovolá neplatnosti právního jednání druhého manžela, podle kterého již bylo druhé straně plněno, vzniká nárok na vrácení plnění z důvodu bezdůvodného obohacení podle § 2991 a násl. o. z. Zákonný nárok na vydání bezdůvodného obohacení je bezpochyby spojen se společným jměním (k tomu srov. například závěry vyjádřené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 22 Cdo 3336/2006, podle kterých v případě dovolání se relativní neplatnosti je třetí osoba povinna k navrácení převedené částky do SJM) a k jeho uplatnění je oprávněn podle § 713 odst. 2 a § 1877 o. z. každý z manželů. Lze rovněž dovodit, že „ochuzeným“ ve smyslu § 2991 odst. 1 o. z. jsou oba manželé, kteří mají shodná práva i povinnosti ke společnému jmění.

64. Nejvyšší soud přitom nepřehlíží, že podle § 2993 o. z. má právo na vrácení plnění z neplatného závazku „strana“, která plnila. Není pochyb, že opomenutý manžel, který se úspěšně dovolal neplatnosti jednání, k němuž nedal souhlas, nebyl stranou takového (vícestranného) jednání. Ovšem nelze přehlédnout, že právo žádat vrácení bezdůvodného obohacení, v posuzovaném případě vrácení plnění z relativně neplatné smlouvy, vzniklo právě a jen na základě jednání opomenutého manžela, je spojeno se SJM a podle § 713 odst. 2 a § 1877 o. z. je k jeho nárokování oprávněn každý z manželů. Vzhledem k tomu je nutné pod pojem „strana“ v § 2993 o. z. zahrnout nad rámec doslovného výkladu i opomenutého manžela, který se úspěšně dovolal neplatnosti smlouvy. Opačný výklad by byl v rozporu s výslovným zněním § 713 odst. 2 a § 1877 o. z. a založil by nelogickou konstrukci, která by ve svých důsledcích mohla vést ke zmaření práv a oprávněných zájmů opomenutého manžela. Jestliže by totiž veškerá aktivní legitimace k nárokování bezdůvodného obohacení ležela pouze na manželovi, který při jednání opomenul druhého manžela, potom by opomenutý manžel ani poté, co úspěšně uplatnil námitku relativní neplatnosti, neměl reálnou možnost domoci se svých práv. Tak by tomu bylo například v situaci, kdyby druhý manžel aktivně nenárokoval vrácení bezdůvodného obohacení a pohledávka by byla z tohoto důvodu promlčena.

65. Uvedenému závěru neodporuje ani námitka vzájemnosti vyjádřená v § 2993 větě druhé o. z., podle níž je obohacený (povinný k vydání věci nabyté na základě neplatné či zrušené smlouvy) povinen plnit jen tehdy, je-li druhá strana (ochuzený) připravena sama vydat to, co na základě neplatné (či zrušené) smlouvy od obohaceného nabyla. Jak bylo vysvětleno výše, ochuzeným je v takovém případě i opomenutý manžel a z hlediska výkladu § 2993 o. z. je i jeho nutno považovat za stranu, která má právo na vrácení bezdůvodného obohacení. Potom ale může třetí osoba vznést

námitku vzájemnosti i vůči opomenutému manželu. I ten je totiž oprávněn nakládat s aktivy nabytými do SJM na základě neplatné smlouvy (§ 713 odst. 1 a 2 o. z.).

66. Velký senát proto shrnuje, že uzavřel-li jen jeden manžel bez souhlasu druhého s třetí osobou smlouvu vztahující se k věci týkající se jejich společného jmění a opomenutý manžel v souladu s § 714 odst. 2 o. z. uplatní námitku relativní neplatnosti této smlouvy, je podle § 2993 o. z. aktivně věcně legitimován k uplatnění nároku vůči třetí osobě na vydání bezdůvodného obohacení spočívajícího v plnění podle této neplatné smlouvy každý z manželů, nikoli pouze manžel, který neplatnou smlouvu uzavřel.

67. Dospěl-li odvolací soud v souzené věci k závěru, že žalobkyně b) nebyla v předmětné věci aktivně věcně legitimována i pro případ, kdyby námitku relativní neplatnosti smlouvy o zápůjčce uplatnila důvodně, je jeho právní posouzení nesprávné, a dovolání žalobkyně b) je tudíž důvodné.

## Vady řízení

68. Vzhledem k přípustnosti dovolání Nejvyšší soud podle § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř. zkoumal, zda nebylo řízení stiženo vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., resp. jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

69. Prostřednictvím druhé a třetí otázky žalobce a) v dovolání ve skutečnosti namítal existenci vad řízení.

70. Nejvyšší soud se podrobněji nezabýval námitkou žalobce a), že soudy nižších stupňů odmítly provést výslech jeho dcery [navržený k prokázání skutečnosti, že žalovaný ujišťoval opakovaně žalobce o vrácení poskytnuté zápůjčky, což mělo podle žalobce a) svědčit o nemravnosti námitky promlčení] z důvodu nevěrohodnosti. Ve světle shora přijatého závěru, že již samotná námitka promlčení nároku na vrácení zápůjčky žalovanému nesvědčí, nemůže jít o vadu, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

71. Nedůvodnou shledal dovolací soud též námitku žalobce a), kterou brojil proti neprovedení výslechu jím navržených svědků (R. E., J. K. a dcery žalobců) a nezajištění listinných důkazů (bankovních dokladů), jimiž hodlal prokázat obsah smlouvy o zápůjčce. Lze totiž souhlasit s názorem odvolacího soudu vysloveným v odstavci 18 napadeného rozhodnutí, že uvedené důkazy, jež měly napomoci objasnit smluvní obsah uzavřené zápůjčky, nebylo třeba provést, neboť žalobce a) [a též žalobkyně b)] v průběhu řízení učinil nesporným, že mezi žalobcem a) a žalovaným bylo dne 3. 8. 2015 ústně dohodnuto, že žalobce a) zapůjčí žalovanému částku 25 941 365 Kč, aniž bylo sjednáno placení úroků či určení data vrácení zápůjčky [srov. podání žalobce a) a žalobkyně b) datovaná dny 7. 12. 2020 a 8. 12. 2020].

72. Vadu řízení neshledal dovolací soud ani v namítaném neprovedení účastnického výslechu žalobců, neboť rozhodné skutečnosti (vyjma nemravnosti námitky promlčení, která však ve světle shora přijatého závěru ztrácí relevanci) se zdařilo objasnit jinými důkazními prostředky. Neprovedení výslechu účastníků lze považovat za vadu řízení jedině tehdy, nelze-li (resp. nezdaří-li se) prokázat tvrzenou skutečnost jinak než právě výslechem účastníků (§ 131 odst. 1 o. s. ř.).

## Shrnutí

73. Jelikož rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci a podmínky pro jeho změnu dány nejsou, Nejvyšší soud bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí rovněž pro rozhodnutí soudu prvního stupně. Nejvyšší soud proto podle § 243e odst. 2 věty druhé o. s. ř. zrušil též rozsudek soudu prvního stupně a věc vrátil tomuto

soudu k dalšímu řízení.

74. Právní názor Nejvyššího soudu je pro soudy nižších stupňů závazný (§ 243g odst. 1 část věty první za středníkem ve spojení s § 226 odst. 1 o. s. ř.).

75. O náhradě nákladů řízení včetně nákladů dovolacího řízení soud rozhodne v novém konečném rozhodnutí o věci (§ 243g odst. 1 věta druhá o. s. ř.).

76. Pro úplnost Nejvyšší soud dodává, že v dalším řízení soudy nepřehlédnou, že v řízení došlo ke změně žaloby, o níž je nezbytné rozhodnout postupem podle § 95 o. s. ř. Žalobce a) se totiž původně žalobou domáhal zaplacení žalované částky 25 941 365 Kč se zákonným úrokem z prodlení z této částky od 4. 8. 2015 do zaplacení na základě tvrzení, že tento peněžní obnos byl dne 3. 8. 2015 převeden matkou žalovaného z bankovního účtu žalobce bez jakéhokoliv právního důvodu (i bez pokynu či příkazu žalobce) ve prospěch účtu žalovaného. V podáních datovaných dny 7. 12. 2020 a 8. 12. 2020 však žalobci uvedli, že souhlasí s žalovaným, že mezi žalobcem a) a žalovaným byla dne 3. 8. 2015 ústně sjednána smlouva o zápůjčce bez ujednání úroku a data splatnosti, podle níž k převodu peněz z bankovního účtu došlo, a že následně tuto smlouvu přípisem doručeným žalovanému dne 7. 10. 2020 žalobce a) vypověděl. V návaznosti na to žalobci podáním datovaným dne 9. 12. 2020 soudu navrhli, aby připustil „změnu výroku“ tak, že žalovaný je povinen zaplatit žalobcům (aniž bylo uvedeno, v jakém vzájemném poměru) částku 25 941 365 Kč se zákonným úrokem z prodlení od 1. 12. 2020 do zaplacení. Při jednání před soudem prvního stupně konaném dne 15. 12. 2020 vznesla žalobkyně b) námitku relativní neplatnosti ve vztahu k ústně sjednané smlouvě o zápůjčce s tím, že smlouva se týkala peněžních prostředků patřících do SJM a byla uzavřena bez jejího souhlasu, a následně tvrdila, že žalovaný je povinen uvedenou částku vrátit, neboť ji obdržel na základě neplatné smlouvy. Podání žalobců, kterým navrhovali změnu žalobního petitu a požadovali úrok z prodlení za jiné (kratší) období, tedy bylo odůvodněno jiným skutkem než tím, který žalobce a) původně vymezil v žalobě a který byl předmětem dosavadního řízení. Oproti žalobě totiž žalobci (nově) tvrdili uzavření ústní smlouvy o zápůjčce a její následnou výpověď žalobcem a) a žalobkyně b) též poté absenci svého souhlasu s uzavřením takové smlouvy, která se podle ní týkala peněžních prostředků patřících do SJM.